

MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOGIK JARAYONNI REJALASHTIRISHNING AHAMIYATI

Raxmonqulova Xolida

O'zbekiston, Jizzax davlat pedagogika instituti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6417998>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15-mart 2022

Ma'qullandi: 20-mart 2022

Chop etildi: 25-mart 2022

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha talim tashkilotlarida pedagogik jarayonni rejalashtirishning ahamiyati haqida so'z bor.

KALIT SO'ZLAR

Pedagogik jarayon, psixik-fiziologik rivojlanish, o'zaro ta'siri, vaqt oralig'ida, vaqt oralig'ida, bolalarni tarbiyalash, pedagogik tizim, rejalashtirish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya jarayonini rejalashtirish tarbiyachidan tegishli tayyorgarlikni talab etadigan ancha murakkab vazifa sanaladi.. Tarbiyachi bolaning psixik-fiziologik rivojlanish darajasini, «Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari»ni hamda u asosida yaratilgan ta'lim-tarbiya dasturini yaxshi bilishi kerak. Reja tarbiyachiga dastur talablarini bir yilga bir tekisda taqsimlashga yordam beradi hamda ta'lim-tarbiya berish va tarbiyalashning usullarini oldindan o'ylab olish, maqsadni aniqroq ko'rish imkonini beradi. Reja bo'lsa, tarbiyachi bugun nima ish qilishi va qanday qilishini, qaysi qo'llanmalardan foydalanishni biladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiyaviy ishini rejalashtirish pedagoglar, tarbiyachi-metodist, mudira faoliyatining muhim

turlaridan biridir. Rejalashtirish - ta'lim-tarbiyaviy ishning zarur sharoit, foydalanadigan vosita, ishning usul va metodlarini ko'rsatib, ta'lim-tarbiyaviy ish dasturini amalga oshirish tartibi, izchilligini oldindan aniqlashdir. Maktabgacha pedagogika maktabgacha ta'lim tashkiloti ishini rejalashtirish mumkinligini va zarurligini ta'kidlab, bunda u inson shaxsini shakllanishida ijtimoiy omillar, muhit va tarbiyaning muhim ahamiyatga egaligi haqida asosiy qoidalarga tayanadi. Rivojlanishning asosiy omili bo'lgan tarbiya jarayonida bilim, aqliy va amaliy malakalar hamda harakat usullarini bola tomonidan egallanishi amalga oshiriladi. Tarbiyaning mazmunini uning maqsadi belgilaydi. Rejalashtirishning maqsadi - «Maktabgacha ta'lim muassasi ta'lim-tarbiya

dasturi»ning bajarilishini ta'minlash hisoblanadi.

Pedagogik jarayonni yagona bir butun sifatida tashkil etish vazifasi rejalashtirishda yetakchi sanaladi. Rejalashtirish pedagogik jarayonni yaxlit tashkil etishga: bolalar jamoasi va ayrim bolalarni tarbiyalash vazifasini aniqlashga, bolalarni yoshiga ko'ra pedagogik ta'sir mazmunini va usullarini tanlashga, bolalar hayoti, faoliyat turlari, rahbarlik metodlari va shu kabilarni tashkil etishning turli shakllaridan foydalanishga yo'llangan bo'lishi kerak. Ta'lim tizimida pedagogik jarayonni rejalashtirish bir qancha olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, F. E. Temnikov "ta'lim tizimida rejalashtirish - tashkil etilgan to'plam" (ya'ni, qandaydir maqsadga bo'ysundirilgan to'plam) dir deb qaraydi. Undan keyin esa vaqt oralig'ida ni tashkil etuvchi mezon, oxirgi natija sifatida kirib keldi. Va nihoyat, maqsadni aniq bildiruvchi tizim: "ma'lum bir vaqt oralig'ida aniq bir maqsad doirasida atrof-muhitdan ajratib olingan chekli funksional elementlar va ular orasidagi munosabatlar to'plami" sifatida izohlandi. niq bir tizimlarni loyihalash va tahlil qilishda quyidagi omillarni hisobga olish zarur:

- tizimi ishlashining maqsadi;
- tizim komponentlari va ularning munosabatlari;
- tizimi bilan atrof-muhitning o'zaro ta'siri (atrof-muhit sifatida" shunday barcha ob'ektlar majmuasiki, ular xususiyatlarining o'zgarishi tizimga ta'sir etadi va aksincha, pedagogik tizim faoliyati natijalari natijasida bunday ob'ektlarni xossalari o'zgaradi" . Agar o'rganilayotgan hodisa yoki jarayonlar yuqoridagi sohalar

doirasida bo'lsa, biz pedagogik ilmiy-tadqiqot haqida gapirishimiz mumkin bo'ladi va ilmiy muammoni hal qilish uchun ishda ishlab chiqilgan bu tizimlarni pedagogik tizim deb ataymiz. Pedagogik tizimlarning boshqa ta'riflari ham bor. Keng ma'noda qandaydir fan bo'yicha ta'lim mazmuni, o'qitish shakllari va usullarini aniqlovchi asosiy holatlar (tamoyillar) o'qitish tizimi sifatida tushuniladi. V. P. Bepalko pedagogik tizimda ta'lim jarayonini rejalashtirishni quyidagicha aniqlaydi: bu «kerakli fazilatlarga ega shaxsni shakllantirishga tashkillashtirilgan, maqsadli va mo'ljallangan pedagogik ta'sirni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan o'zaro aloqadagi vosita, metod va jarayonlarning ma'lum bir majmuasi». I. V. Pavlov ta'kidlashicha «pedagogik tizim murakkab strukturaga ega bo'lib:

- + tarbiyaning bosh g'oyasida ifodalanuvchi maqsad; uni amalga oshirishni ta'minlovchi faoliyat; unda ishtirok etuvchi va uni tashkil etuvchi faoliyat sub'ekti; sub'ekt va qandaydir umumiylikni integrallashtiruvchi faoliyat va muloqotdan kelib chiquvchi munosabatlar;
- + sub'ekt tomonidan o'zlashtirilgan tizim muhiti, tarkibiy qismlarning yaxlit tizimga integratsiyasini ta'minlovchi va bu tizimni rivojlantiruvchi boshqaruvni o'z ichiga oladi».

Ayrim tadqiqotchilar pedagogik tizimni "ta'lim va tarbiya maqsadlariga bo'ysunuvchi yaxlit birlikni tashkil etuvchi o'zaro bog'liq komponentlarning tartibli

to'plami» deya izohlaydilar. Tizim strukturaviy va funksional tarkibiy qismlardan iborat. "Pedagogik tizimining strukturaviy qismlari uning asosiy elementlari bo'lib, ular faqat pedagogik tizimlar uchun xos". Ta'lim-tarbiyaviy ish rejasi tarbiyachi tomonidan tuziladi. Reja oy boshlanishidan besh kun avval metodistga tasdiqlash uchun beriladi, oylik ish reja daftarida avvalo haftalik mashg'ulotlar jadvali, bir oylik rejaning taqsimoti beriladi. Har o'n besh kunga mo'ljallangan badan tarbiya mashqlari, otanalar bilan ishlash rejasi va kundalik faoliyatining yuritilishi ochib beriladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiya ishlarini rejalashtirish murakkab bo'lib, tarbiyachidan bolalarning ruhiy fiziologik taraqqiyot darajasi to'g'risidagi bilimlarni, ta'lim-tarbiya dasturini, ta'lim va tarbiyaning metod va usullarini bilishni taqozo etadi. Reja (tarbiyachiga yil bo'yi amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya ishlarini bir tekis taqsimlab, hamma bilimlarni izchillik bilan amalga oshirishga yordam beradi. Reja bolalar bilan amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya ishlariga oldindan puxta tayyorgarlik ko'rish metod va usullarni yaxshilab o'ylab olish, kerakli material va jihozlarni tayyorlash imkonini yaratadi. Tarbiyachi rejalashtirgan hamma ishlar har bir bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashi lozim. SHu bilan birga reja qotib qolgan narsa bo'lmay, vaziyatdan kelib chiqib, unga o'zgarishlar kiritish mumkin.

SHuning uchun MTTda bir-birini to'ldiradigan bir necha xil reja tuziladi: MTTning yillik rejasi, Lstiqbol rejasi va tarbiyachining kalendar rejasi. Yillik reja asosan maktabgacha ta'lim tashkiloti mudirasi, metodist tarbiyachi tomonidan

tuzilib, bolalar tashkilotida amalga oshiriladigan barcha ishlarni o'z ichiga oladi.

Lstiqbol rejasi 1-3 oyga mo'ljallangan bo'lib, undan ko'zlangan asosiy maqsad bolalar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya ishlarini tartibga solish va uning ma'lum maqsadga qaratilgan va samarali bo'lishini ta'minlashdir. Unda «Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya dasturi»ning hamma bo'limlari o'z aksini topadi. Lstiqbol rejasida dasturning hamma bo'limlari bo'yicha amalga oshirilishi lozim bo'lgan ta'lim-tarbiya ishlari tizimi bolalar faoliyatining hamma turlarida anik mavzular bo'yicha belgilab chiqiladi. Kalendar reja 10-12 kunga tuziladi kun davomida amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya mazmunini aks ettiriladi. Uni tuzishda dastur talablari, bolalarning rivojlanish va tarbiyalanish darajalari, maktabgacha ta'lim tashkilotining ish sharoiti hisobga olinadi. Kalendar rejaga bolalarning aniq bilim va tasavvurlarni egallash jarayoni va ularda tevarakatdagi narsa va buyumlar to'g'risida umumlashgan bilimlarni shakllantirish, bilishga qiziqish va aqliy qobiliyatlarni o'stirish, axloqiy ongini shakllantirish, axloqiy xulq, odat va malakalarni egallashi va boshqalar kiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiya dasturini yaxshi bilish kalendar rejani muvaffaqiyatli tuzishning asosiy garovidir. Pedagog va ruxshunos olimlar olib borgan ilmiy tadqiqot ishlarining xulosalari bolalarning ma'naviy va ko'nikmalarni egallashi ma'lum yosh bosqichida yuzaga kelishini ko'rsatdi. Tarbiyachi xuddi mana shu davrni qo'ldan boy bermay, bolani har tomonlama rivojlantirishga erishmog'i

zarur. Tarbiyachi o'zi ishlayotgan gurux, shuningdek o'zidan oldingi va keyingi guruxlar dasturi talablari va mazmunini yaxshi bilishi kerak. Masalan, dasturning kichkina guruh bolalarini tevarak-atrof bilan tanishtirish bo'limida bolalarni hayvonlar, o'simliklar va shunga o'xshashlar tug'risidagi eng oddiy bilim va tushunchalar bilan tanishtirish vazifasi belgilangan. O'rta guruxda dastur bo'yicha bolalarni tevarak-atrof bilan tanishtirish va narsa- buyumlarga, voqea-xodisalarga nisbatan qiziqishini o'stirish va shu asosda eng oddiy tasavvur va tushunchalar xosil qilish, eng muhimi esa, kuzatuvchanlikni, narsa va buyumlar, voqea-hodisalar o'rlasidagi o'zaro bog'liqlikni topa bilishga o'rgatish bosh vazifa hisoblanadi. Katta va

tayyorlov guruxi bolalarini narsa- buyumlar, voqea- hodisalar tug'risidagi xaqiqiy tasavvur va tushunchalarini, ularning tabiiy sabablar bilan bog'lik ekanligini shakllantirish dasturning muxim vazifasidir.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berish ishini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun dasturni yaxshi bilishning o'zi etarli emas, shu bilan birga, har bir bolaning shaxsini rivojlantirish yo'llarini yaxshi bilish, bolaning bilim, malaka va ko'nikmalarni egallab olish qobiliyati har xilligini ham e'tiborga olish lozim desak mubolag'a bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rasulova L. Pedagogik mahorat fanidan ma'ruzalar matni. FarDU - 2002y.
2. Tolipov O'. Ta'lim: O'qituvchi va o'quvchi faoliyati // Sog'lom avlod uchun j. 2000. No 7-8.
3. Qodirova F.R, Toshpo'latova SH.Q, Kayumova N.M., Agzamova M.N. "Maktabgacha pedagogika" T.: Tafakkur, T- 2019. Darslik.
4. 2. Axmedjanov M.M., Xo'jaev B.Q., Hasanova Z.D. Pedagogik mahorat- Buxoro Davlat universiteti, 2014